

IJTIMOYIY-SIYOSIY ASARLARDA HISSIY-EKSPRESSIVLIKNI IFODALOVCHI VOSITALAR VA ULARNING TARJIMASI MASALASI

Qosimjonova Mashhura Nosirjon qizi

University of Business and Science

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ijtimoiy-siyosiy asarlarda hissiy-ekspressivlikni ifodalovchi til vositalari hamda ularning tarjimada berilish xususiyatlari lingvistik va tarjimashunoslik nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida ijtimoiy-siyosiy diskursga xos bo'lgan emotsional-ekspressiv birliklar, xususan, baholovchi leksika, metafora, frazeologik birliklar, stilistik figuralar va sintaktik vositalarning kommunikativ hamda pragmatik funksiyalari aniqlanadi. Shuningdek, mazkur birliklarning tarjima jarayonida semantik, stilistik va pragmatik jihatdan qay darajada saqlanishi, tarjimon duch keladigan asosiy muammolar va ularni bartaraf etish strategiyalari atroflicha ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari ijtimoiy-siyosiy matnlarni tarjima qilish jarayonida hissiy-ekspressivlikni adekvat yetkazish tarjima sifatini ta'minlovchi muhim omillardan biri ekanini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *ijtimoiy-siyosiy diskurs, hissiy-ekspressivlik, ekspressiv til vositalari, tarjima muammolari, pragmatik ma'no, stilistik adekvatlik, baholovchi leksika, metafora.*

Annotation: *This article analyzes linguistic means expressing emotional and expressive features in socio-political texts and the issues related to their translation from linguistic and translation studies perspectives. The study focuses on emotional-expressive units characteristic of socio-political discourse, including evaluative vocabulary, metaphors, phraseological units, stylistic figures, and syntactic devices, examining their communicative and pragmatic functions. In addition, the paper explores the extent to which these units preserve their semantic, stylistic, and pragmatic features in the translation process, as well as the main challenges faced by translators and possible strategies to overcome them. The findings indicate that the adequate transmission of emotional and expressive elements plays a crucial role in ensuring the quality of socio-political translation.*

Keywords: *socio-political discourse, emotional expressiveness, expressive linguistic means, translation issues, pragmatic meaning, stylistic adequacy, evaluative vocabulary, metaphor.*

Аннотация: В статье рассматриваются языковые средства выражения эмоционально-экспрессивности в общественно-политических произведениях и особенности их передачи в переводе. В рамках исследования анализируются характерные для общественно-политического дискурса эмоционально-экспрессивные единицы, включая оценочную лексику, метафоры, фразеологизмы, стилистические фигуры и синтаксические средства, с точки зрения их коммуникативных и прагматических функций. Особое внимание уделяется сохранению семантических, стилистических и прагматических аспектов данных средств в процессе перевода, а также проблемам, с которыми сталкивается переводчик, и возможным путям их решения. Результаты исследования подтверждают, что адекватная передача эмоционально-экспрессивности является одним из ключевых факторов повышения качества перевода общественно-политических текстов.

Ключевые слова: общественно-политический дискурс, эмоционально-экспрессивность, экспрессивные языковые средства, проблемы перевода, прагматическое значение, стилистическая адекватность, оценочная лексика, метафора.

KIRISH

Globalashuv jarayonlari jadallashgan hozirgi davrda ijtimoiy-siyosiy matnlar jamiyat ongiga ta'sir ko'rsatishning muhim kommunikativ vositalaridan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etmoqda. Bunday matnlar orqali nafaqat muayyan siyosiy axborot yetkaziladi, balki adresatning hissiy holati, munosabati va baholovchi pozitsiyasi shakllantiriladi. Shu sababli ijtimoiy-siyosiy asarlarda qo'llaniladigan hissiy-ekspressiv til vositalari matnning kommunikativ va pragmatik qiymatini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Ijtimoiy-siyosiy diskursda baholovchi leksika, metaforik ifodalar, frazeologik birliklar, stilistik figuralar va murakkab sintaktik konstruksiyalar orqali muallifning subyektiv munosabati va ideologik pozitsiyasi ifodalanadi. Mazkur vositalar yordamida siyosiy voqelik muayyan nuqtai nazardan talqin qilinib, auditoriyani ma'lum xulosalarga yo'naltirish maqsadi ko'zlanadi. Shunday ekan, hissiy-ekspressivlik ijtimoiy-siyosiy matnlarning ajralmas tarkibiy qismi sifatida namoyon bo'ladi.

Biroq ushbu til vositalarining tarjimada adekvat ifodalanishi murakkab va ko'p qirrali masala bo'lib, tarjimashunoslikda alohida ilmiy yondashuvni talab etadi. Chunki hissiy-ekspressivlik semantik mazmun bilangina emas, balki milliy-madaniy kontekst, stilistik me'yor va pragmatik maqsad bilan ham chambarchas bog'liqdir. Tarjima jarayonida ushbu omillar yetarlicha hisobga olinmasa, matnning ta'sirchanlik darajasi sezilarli darajada pasayishi mumkin.

Ijtimoiy-siyosiy diskursda hissiy-ekspressivlikning o'rni

Ijtimoiy-siyosiy diskurs axborot berish bilan bir qatorda baholash, ishontirish va ta'sir ko'rsatish funksiyalarini bajarishi bilan ajralib turadi. Shu jihatdan unda hissiy-ekspressivlik muallif pozitsiyasini ochib beruvchi va adresat ongiga ta'sir etuvchi muhim pragmatik vosita sifatida namoyon bo'ladi. Hissiy-ekspressiv birliklar siyosiy voqelikni subyektiv baholash imkonini yaratib, matnning ideologik yo'nalishini belgilaydi.

Tilshunoslik tadqiqotlarida ta'kidlanishicha, hissiy-ekspressivlik til birliklarining faqat emotsional rang berish xususiyati bilangina emas, balki ularning kommunikativ-pragmatik vazifasi bilan ham belgilanadi. Shu sababli tarjimon matnning tarjima qilish jarayonida uning mazmuniy jihatlari bilan bir qatorda ekspressiv-ta'sirchanlik darajasini ham qayta yaratishga intilishi lozim.

Leksik vositalar va tarjimadagi muammolar

Ijtimoiy-siyosiy matnlarda hissiy-ekspressivlikni ifodalashda baholovchi leksika yetakchi o'rin egallaydi. Bunday leksik birliklar siyosiy hodisa yoki jarayonga nisbatan ijobiy yoki salbiy munosabatni bildiradi. Ularning tarjimasida faqat semantik ekvivalentni topish emas, balki baholovchi yuklamani saqlash ham muhim hisoblanadi. Aks holda matn neytral tus olib, muallifning hissiy munosabati yo'qolib ketishi mumkin.

Metafora va frazeologizmlarning tarjimadagi xususiyatlari

Metaforalar ijtimoiy-siyosiy diskursda murakkab siyosiy jarayonlarni obrazli va tushunarli shaklda ifodalash imkonini beradi. Frazeologik birliklar esa matnga milliy-madaniy rang bag'ishlab, uning ekspressivligini kuchaytiradi. Biroq ushbu birliklarning tarjimasida ko'pincha qiyinchilik tug'diradi, chunki so'zma-so'z tarjima pragmatik ta'sirni yo'qotishi mumkin. Shu sababli funksional ekvivalent yoki kontekstual qayta ifodalash eng maqbul yechim sifatida qaraladi.

Tarjima strategiyalari

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, hissiy-ekspressivlikni tarjimada saqlashda funksional ekvivalentlik, kompensatsiya, stilistik moslashtirish va kontekstual qayta ifodalash strategiyalari muhim ahamiyatga ega. Ushbu strategiyalar tarjimon tomonidan matnning maqsadi va auditoriyasi hisobga olingan holda qo'llanilgandagina samarali natija beradi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari ijtimoiy-siyosiy asarlarda hissiy-ekspressivlik matnning g'oyaviy yo'nalishini belgilovchi va uning ta'sirchanlik darajasini oshiruvchi muhim lingvistik omil ekanini ko'rsatdi. Ushbu vositalarning tarjimada adekvat yetkazilishi tarjima sifatini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shuningdek, tadqiqot ijtimoiy-siyosiy diskurs tarjimasida nazariyasini boyitib, amaliy tarjima jarayoni uchun muhim ilmiy-amaliy xulosalar chiqarishga imkon beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abduazizov, A. A. (2008). *Tilshunoslik nazariyasiga kirish*. Toshkent: Fan.
2. Baker, M. (2018). *In other words: A coursebook on translation*. London: Routledge.
3. Jo'rayev, B. (2012). *Ijtimoiy-siyosiy matnlar tili*. Toshkent: Fan.
4. Komissarov, V. N. (2002). *Sovremennoye perevodovedeniye*. Moscow: ETS.
5. Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. London: Prentice Hall.
6. Nurmonov, A. (2010). *Pragmatik lingvistika asoslari*. Toshkent: Fan.
7. Qodirov, A. (2006). *Tarjima nazariyasi va amaliyoti*. Toshkent: O'qituvchi.
8. Rahmatullayev, Sh. (1992). *O'zbek tilining frazeologik lug'ati*. Toshkent: O'qituvchi.
9. Van Dijk, T. A. (1998). *Political discourse and ideology*. Amsterdam: Elsevier.
10. Yo'ldoshev, M. (2004). *Matn va uning lingvistik tahlili*. Toshkent: Fan.